

Sygn. akt: I C 637/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 listopada 2017 roku

Sąd Rejonowy w Szczytnie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Małgorzata Banaszewska
Protokolant:	p.o. sekretarza sądowego Patrycja Zygmuntowicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 16 listopada 2017 roku w S.,

sprawy z powództwa B. B., C. R. (1), Z. S., E. S. i L. S.

przeciwko K. S. (1),

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli

I. oddała powództwo z powództwa B. B., C. R. (1), Z. S., E. S.,

II. umarza postępowanie z powództwa L. S.,

III. zasądza od powodów B. B., C. R. (1), Z. S., E. S. na rzecz pozwanej K. S. (1) kwoty po 604,25 (sześćset cztery złote dwadzieścia pięć groszy) złote, łącznie kwotę 2.417 (dwa tysiące czterysta siedemnaście) złotych tytułem kosztów procesu,

IV. nakazuje pobrać od powodów B. B., C. R. (1), Z. S., E. S. na rzecz Skarbu Państwa – Sadu Rejonowego w Szczytnie kwoty po 687,36 (sześćset osiemdziesiąt siedem złotych trzydzieści sześć groszy) złoty, łącznie kwotę 2.749,44 (dwa tysiące siedemset czterdzieści dziewięć złotych czterdzieści cztery grosze) złotych tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych

Sygn. akt I C 637/16

UZASADNIENIE

Powód T. S. reprezentowany przez pełnomocnika – wnuka A. B. w pozwie skierowanym przeciwko L. i K. S. (1) domagał się nakazania pozwanym złożenia oświadczenia woli, którego treścią jest przeniesienie własności nieruchomości w związku z odwołaniem darowizny i zasądzenia od pozwanych kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu twierdził, że wspólnie z małżonką H. S. w dniu 17 grudnia 1979 roku zawarł z pozwanymi umowę darowizny, na podstawie której pozwani nabyli własność nieruchomości położonej w S. stanowiącą działkę gruntu o numerze ewidencyjnym (...). Jednocześnie pozwani ustanowili na rzecz powoda i jego żony dożywotnią służebność osobistą polegająca na prawie korzystania z całego domu mieszkalnego, pomieszczeń w budynkach gospodarczych oraz użytkowaniu 30 arów darowanej nieruchomości. Powód twierdził, że z uwagi na rażącą niewdzięczność pozwanych oraz fakt pozostawania w niedostatku złożył oświadczenie o odwołaniu darowizny W obszernym uzasadnieniu pozwu wskazywał na zachowania pozwanego, które miały mieć miejsce w okresie 2007 -

2009 roku i w jego ocenie stanowiły przejaw niewdzięczności obdarowanych. Zachowania te polegać miały na uniemożliwieniu powodowi i jego żonie korzystania z ustanowionej w umowie dożywocia służebności osobistej, poprzez rozpoczęcie budowy domu na części nieruchomości użytkowanej do tej pory przez powoda. Powód twierdził, że pozwany postępował wobec niego złośliwie i nękał go oraz jego żonę psychicznie, nie wykonywał żadnych remontów w domu zajmowanym przez powoda i jego żonę, a w okresie ich czasowego pobytu u córki B. B. zimą 2006-2007, gdy pozwany miał sprawować opiekę nad domem zajmowanym przez powoda doszło to pęknięcia piecyka gazowego, przewodów doprowadzających wodę, a następnie pozwany nie pomagał w remoncie tego domu. Nadto, nie opłacał rachunków za energię, gaz, wodę oraz nie zapewniał opału na zimę. K. naruszył cześć powoda i jego małżonki oraz córki powoda Z. S. oraz syna E. S.. Pozwani nie udzielali pomocy powodowi i jego żonie w czasie gdy ci chorowali. Pozwani oraz jego dzieci po śmierci żony powoda nie interesowali się losem powoda, nie dzwonili do niego, nie odwiedzali go, nie wspierali go.

Powód T. S. zmarł dnia 16 marca 2015 roku. Sąd postanowieniem z dnia 3 lipca 2015 roku zawiesił postępowanie, a następnie postanowieniem z dnia 29 września 2015 roku podjął postępowanie z udziałem spadkobierców zmarłego powoda: E. S., Z. S., L. S., C. R. (1), B. B.. (k. 59, k. 72).

Pozwani L. S. i K. S. (1) wnieśli o oddalenie powództwa i zasądzenie solidarnie od powodów na rzecz pozwanych kosztów procesu według norm przepisanych. Podnieśli zarzut naruszenia przepisu art. 900 k.c. poprzez brak złożenia uprzedniego, poprzedzającego złożenie pozwu, oświadczenia o odwołaniu darowizny oraz zarzut nieważności pełnomocnictw: ogólnego i procesowego udzielonych przez T. S. A. B. opatrzonych datą 17 września 2014 roku. Pozwani, jak twierdzili w uzasadnieniu odpowiedzi na pozew mieli wątpliwości, co do stanu świadomości T. S. przed śmiercią, a tym samym co do jego woli odzyskania nieruchomości stanowiącej przedmiot darowizny. Wątpliwości te pogłębiać miał przebieg spotkania w grudniu 2014 roku, kiedy T. S. miał nie poznawać L. S. oraz jego córek, którzy go wtedy odwiedzili, pytać o zmarłą już żonę oraz fakt, że w tym czasie było prowadzone postępowanie o ubezwłasnowolnienie T. S.. Odnosząc się do żądania pozwu, zaprzeczyli twierdzeniom pozwu w zakresie okoliczności, które wskazywać miały na ich niewdzięczność wobec darczyńców. Twierdzili, że ich relacje z darczyńcami były poprawne. Nie dochodziło do konfliktów, a darczyńcy z ich strony mieli zapewnioną opiekę i pomoc. Przyznali, że opłaty za zużyte media pokrywał T. S., albowiem darczyńcy byli jedynymi użytkownikami mediów w budynku mieszkalnym, który zajmowali na darowanej pozwany nieruchomości. T. S. nigdy zaś nie zgłaszał potrzeby dokonania generalnego remontu domu przez niego zajmowanego. Po śmierci swej żony, która nastąpiła 27 lutego 2009 roku, został zabrany przez B. B. do O., gdzie przebywał do dnia swej śmierci. L. S. przyznał, że kontakt z T. S. uległ znacznemu osłabieniu, z uwagi na jego konflikt z bratem E. S. i siostrą Z. S..

Pozwani podkreślili, że z uwagi na fakt, że darczyńcą była również zmarła w lutym 2009 roku H. S., powód, a obecnie jego następcy mogą domagać się rozstrzygnięcia jedynie w zakresie udziału w darowanej nieruchomości. Podkreślili, że zarzuty podnoszone w pozwie dotyczyły w zasadzie jedynie L. S., a nie pozwanej.

Sąd na rozprawie w dniu 27 lutego 2017 roku wyłączył do odrębnego postępowania sprawę w zakresie powództwa przeciwko L. S. i tak wyodrębnioną sprawę przekazał do dalszego rozpoznania Sądowi prowadzącemu pod sygn. akt I (...)sprawę o dział spadku. (k. 282)

Sąd ustalił, co następuje:

Powód T. S. i H. S. oraz L. S. i pozwana K. S. (1) w dniu 17 grudnia 1979 roku zawarli umowę darowizny. Na jej podstawie T. S. i H. S. darowali synowi L. S. i pozwanej – jego żonie K. S. (1) niezabudowaną działkę gruntu o numerze ewidencyjnym (...), postanawiając jednocześnie, że przedmiot darowizny objęty będzie wspólnością ustawową obdarowanych. Powód wraz z żoną mieszkał na darowanej nieruchomości i prowadził ogród warzywny.

(dowód: umowa darowizny z dnia 17 grudnia 1979 roku (...))k. 25-26)

Powód T. S. wraz z żoną przebywał czasowo zimą 2006-2007 roku u córki B. B.. Po ich powrocie, z uwagi m.in. na awarię instalacji kanalizacyjnej i potrzebę przeprowadzenia remontu mieszkania przez nich zajmowanego, powód zamieszkał czasowo u córki Z. S., a pozwana u córki B. B.. Powód wspólnie z E. S. przeprowadzał remont mieszkania.

(dowód: zeznania świadka A. B. k.272-274)

L. S. oraz jego córka K. S. (2) i jej mąż A. S. w dniu 10 sierpnia 2007 roku zawarli umowę darowizny, na podstawie której L. S. darował, wydzieloną wcześniej z nieruchomości będącej przedmiotem darowizny dokonanej dnia 17 grudnia 1979 roku, działkę gruntu o numerze ewidencyjnym (...). Na nieruchomości tej K. S. (2) wraz z mężem rozpoczęła jesienią 2007 roku przygotowania do budowy domu mieszkalnego.

(dowód: umowa darowizny z dnia 10 sierpnia 2007 roku (...)k. 148-150, zeznania świadka A. B. k.272-274, zeznania świadka K. S. (2) k. 274v-276)

E. S. i Z. S. pomagali powodowi i jego żonie w pracach w ogrodzie, przy wykonywaniu drobnych napraw i remontów. Świadek sąsiadka T. B., na prośbę T. S. aplikowała jego żonie krople do oczu, po tym jak przeszła ona operację zaćmy.

(dowód: zeznania świadka A. B. k.272-274, zeznania świadka J. M. k. 274, zeznania świadka K. M. k. 274v, zeznania świadka K. S. (2) k. 274v-276, zeznania świadka T. B. k. 283v-284)

W lutym 2009 roku zmarła H. S., a w listopadzie 2009 roku T. S. został zabrany przez B. B. do O., czego wcześniej B. B. nie uzgadniała z L. S. i pozwaną. Pozwana po tym jak T. S. wyprowadził się do O. nie odwiedzała swego teścia, nie utrzymywała z nim również kontaktu listownego, telefonicznego.

(dowód: zeznania świadka K. S. (2) k. 274v-276, zeznania świadka I. U. k. 284v-285v, zeznania świadka A. B. k.272-274, zeznania świadka J. Ż. k. 312-312v, dowód z przesłuchania stron – powodów adnotacje k. 317-318 nagranie 00:26:26- 01:43:13)

Powód T. S. w dniu 7 listopada 2014 roku złożył oświadczenie o odwołaniu darowizny z uwagi na rażąca niewdzięczność pozwanych polegającą w szczególności na zaniechaniu działań wobec darczyńców, którzy z uwagi na stan zdrowia i wiek wymagał opieki i wsparcia, zaniechania remontów domu, który zajmowali darczyńcy, jego nieogrzewania.

(dowód: oświadczenie o odwołaniu darowizny k. 19, zeznania świadka A. B. k. 272-274)

W dniu 8 grudnia 2014 roku do Sądu Okręgowego w Ostrołęce wpłynął wniosek A. B. o ubezwłasnowolnienie całkowite T. S.. Do wniosku tego załączone było zaświadczenie lekarskie wystawione w dniu 6 grudnia 2014 roku przez psychiatrę, w którym jako rozpoznanie wpisano – zespół otępienny. Biegli psycholog i psychiatra w opinii wydanej w toku postępowania prowadzonego przed Sądem Okręgowym w Ostrołęce rozpoznali u T. S. zespół otępienny – głęboki i stwierdzili, że nie jest on zdolny do samodzielnego kierowania swoim postępowaniem i do prowadzenia swoich spraw.

(dowód: wniosek o ubezwłasnowolnienie całkowite k. 187-188, zaświadczenie lekarskie k. 189, dokument - opinia psychiatryczno-psychologiczna wydana w sprawie I(...)SO w Ostrołęce k. 196-199)

L. S. wraz z córkami odwiedził T. S. w O. w grudniu 2014 roku i styczniu 2015 roku, gdy ten przebywał w szpitalu. L. S. nie towarzyszyła wtedy pozwana.

(dowód: zeznania świadka A. B. k. 272-274, zeznania świadka K. S. (2) k. 274v-276, zeznania świadka I. U. k. 284v-285v)

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Na wstępie dalszych rozważań, podkreślić należy, że wprawdzie powództwo w niniejszej sprawie zostało wytoczone przeciwko L. i K. S. (1), to po wydaniu przez Sąd w dniu 27 lutego 2017 roku postanowienia dotyczyło ono jedynie powództwa skierowanego przeciwko K. S. (1), albowiem sprawa z powództwa skierowanego przeciwko L. S. została wyłączona z tej sprawy i przekazana do dalszego rozpoznania Sądowi prowadzącemu na wniosek B. B. postępowanie o dział spadku po H. S. T. S., gdzie pozwany L. S. jako spadkobierca wymienionych występuje jako uczestnik postępowania, zaś pozwana K. S. (1) nie należy do kręgu spadkobierców po T. S. (sygn. akt I (...)). Sąd Okręgowy w Olsztynie, który rozpoznawał zażalenie na postanowienie o zawieszeniu postępowania o dział spadku wskazał na konieczność wyłączenia ze sprawy (...) (...)sprawy przeciwko L. S. i dołączenia jej do sprawy o dział spadku (sygn. akt (...))

Sąd ustalenia stanu faktycznego czynił na podstawie dokumentów, które nie były przez żadną ze stron kwestionowane i których prawdziwość i autentyczność nie budziły także wątpliwości Sądu oraz zeznań świadków: A. B., J. Ż., K. S. (2), I. U. oraz stron, które w zakresie opisu relacji pozwanej z powodem T. S. po tym jak ten zamieszkał w O., były ze sobą zgodne i spójne. W pozostałej części, a więc w zakresie opisu tych relacji w okresie wcześniejszym zeznania wymienionych świadków, powodów oraz świadków J. M., K. M., T. B. były rozbieżne.

Świadek A. B. w obszernych zeznaniach, jak również J. Ż. i powodowie w swoich relacjach opisywali zachowania L. S., które w ich ocenie stanowiły przejaw niewdzięczności L. S. i jego żony wobec darczyńców. Wymienieni odnosząc się do relacji pozwanej z T. S. wspominali jedynie, że pozwana podczas, gdy T. S. mieszkał jeszcze w S. nie rozmawiała z nim, nie odwiedzała go, nie interesowała się losem swego teścia. K. S. (2) i I. U. – córki pozwanej twierdziły zaś, że relacje ich matki z teściami a potem z teściem były dobre. Nie dochodziło między nimi do awantur, kłótni, pozwana wspomagała swych teściów, co koresponduje z zeznaniami świadków sąsiadów powoda: T. B., J. M., K. M.. J. M. i K. M. w swych zeznaniach wskazywali w sposób ogólny na istnienie nieporozumień pomiędzy dziećmi T. S.. Z racji utrzymywania jedynie luźnych sąsiedzkich kontaktów z powodem i pozwaną nie znali oni żadnych szczegółów, przyczyn konfliktów, osób bezpośrednio zaangażowanych. Świadczenie ci w swych relacjach nie wskazywali na żadne niewłaściwe zachowanie pozwanej wobec swych teściów, których byliby bezpośrednimi świadkami lub o których dowiedzieliby się od T. S., H. S. lub osób trzecich. Podobnie świadek T. B., która twierdziła, że parokrotnie była świadkiem, jak pozwana przynosiła H. S. przygotowany przez siebie posiłek. Obserwacje tych świadków ograniczone były do okresu, gdy T. S. mieszkała w S., a więc do listopada 2009 roku. Świadczenie, ci nie posiadali żadnej wiedzy odnośnie tych relacji w okresie późniejszym.

Pozostali świadkowie, w tym córki pozwanej K. S. (2) i I. U. potwierdzili, że pozwana w okresie od listopada 2009 roku do dnia śmierci T. S. nie odwiedzała go, nie kontaktowała się z nim w żaden sposób. Córki pozwanej twierdziły, że ten stan był wynikiem konfliktu istniejącego między ich ojcem a jego rodzeństwem, którego podstawą były kwestie rozliczeń majątkowych. Świadek E. L., która odwiedzała powódkę B. B., w czasie gdy mieszkał u niej T. S. twierdziła, że narzekał on na brak kontaktu ze strony pozwanej. Świadek ten nie wskazywała również na żadne inne zachowania pozwanej względem powoda, których byłaby świadkiem bezpośrednim, czy pośrednim.

W ocenie Sądu zeznania wyżej wskazanych świadków i powodów w zakresie w jakim opisywali oni zachowanie pozwanej wobec T. S. w ostatnich latach jego życia gdy mieszkał w O. były zgodne i spójne. Wobec czego Sąd w tym zakresie dał im wiarę. W pozostałej części, co zostało wyżej opisane, zeznania te były rozbieżne. W tym miejscu zwrócić należy jednakże uwagę, że uprawnienie darczyńcy do odwołania darowizny z powodu niewdzięczności obdarowanego, co będzie szerzej omówione poniżej, może być realizowane w zamkniętym przedziale czasowym – jednego roku licząc od dnia złożenia oświadczenia o odwołaniu darowizny (art. 899 § 3 k.c.). Tak więc przedmiotem oceny w niniejszej sprawie mogło być jedynie zachowanie pozwanej w stosunku do T. S. mające miejsce w okresie od 7 listopada 2013 roku do 7 listopada 2014 roku.

Sąd pominął zeznania świadków B. G. i J. O., albowiem wymienione nie miały żadnej wiedzy odnośnie relacji pomiędzy pozwaną a T. S.. Sąd oddalił wnioski dowodowe złożone przez pełnomocnika pozwanej zawarte w pkt 3 b,c odpowiedzi na pozew (k. 85) , złożone przez powódkę B. B. w piśmie z dnia 30 maja 2016 roku, (k. 144) albowiem dotyczyły one

okoliczności, które pozostawały bez wpływu na ustalenia stanu faktycznego niniejszej sprawy, jak fakt prowadzenia spraw sądowych zainicjowanych przez T. S. przeciwko L. S. i członkom jego rodziny.

Przechodząc do dalszych rozważań, w pierwszej kolejności należy odnieść się do zarzutu nieważności pełnomocnictwa procesowego udzielonego przez T. S. A. B. w oparciu, o które został złożony w niniejszej sprawie pozew.

Pozwana twierdziła, że pełnomocnictwo to jest nieważne, albowiem w chwili jego udzielenia tj. 17 września 2014 roku T. S. znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli z uwagi na stwierdzony w grudniu 2014 roku stan otępienny.

Sąd na rozprawie w dniu 8 sierpnia 2017 roku dopuścił dowód z dokumentu opinii wydanej przez biegłego L. G. w sprawie (...). Sprawa tamta toczy się między B. B., E. S., C. R. (2) i Z. S. jako następcami prawnymi powoda T. S. oraz pozwanymi K. i A. S.. W tamtym postępowaniu pozwani reprezentowani przez tego samego, co w niniejszej sprawie pozwana pełnomocnika również podnosili zarzut nieważności tego samego pełnomocnictwa procesowego opatrzonego datą 17 września 2014 roku. Sąd w tamtej sprawie dopuścił dowód z opinii biegłego na okoliczność czy T. S. w okresie od 17 września 2014 roku do 26 stycznia 2015 roku był w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji, co do udzielenia A. B. pełnomocnictwa procesowego ogólnego. Sąd w niniejszym postępowaniu uznał, że dopuszczenie dowodu z nowej pisemnej opinii biegłego psychiatry byłoby zbędne, albowiem wiązałyby się z dodatkowymi kosztami, a nadto doprowadziłyby do nadmiernego przedłużania postępowania sądowego. Wobec powyższego Sąd wezwał na termin rozprawy biegłego L. G. i dopuścił dowód z ustnej opinii tego biegłego na okoliczność

czy T. S. był w stanie wyłączającym świadome albo swobodne podjęcie decyzji, co do podjęcia czynności zmierzających do odwołania darowizny nieruchomości oraz ustnej opinii uzupełniającej na okoliczność czy T. S. był w stanie wyłączającym świadome, swobodne podjęcie decyzji, co do udzielenia A. B. pełnomocnictwa procesowego ogólnego.

Biegły, który w opinii złożonej na potrzeby postępowania I(...)stwierdził w sposób kategoryczny, że T. S. w dniu 17 września 2014 roku znajdował się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli na rozprawie wycofał się ze swoich kategorycznych stwierdzeń. Biegły, co podkreślał w swej pisemnej opinii, jak również na co zwracał uwagę podczas składania opinii ustnej opinię swą wydawał na podstawie akt sprawy, w których brak było dokumentacji medycznej dotyczącej leczenia psychiatrycznego T. S., albowiem wymieniony nie leczył się psychiatrycznie. Biegły opierał się o protokół wysłuchania T. S. w postępowaniu o jego ubezwłasnowolnienie, opinię biegłych wydaną na potrzeby postępowania o ubezwłasnowolnienie, wydane w dniu 6 grudnia 2014 roku zaświadczenie lekarskie, kartę informacyjną leczenia szpitalnego Oddziału Chorób Wewnętrznych (...) Szpitala (...) w O. dotyczącego pobytu powoda w szpitalu w okresie od 11 do 28 stycznia 2015 roku, gdzie w rozpoznaniu zawarty był m.in. zapis – zespół otępienny głęboki. Biegły odnosząc się do dokumentacji medycznej z grudnia 2014 roku gdzie stwierdzono u powoda zespół otępienny i ze stycznia 2015 roku, gdzie stwierdzono zespół otępienny głęboki stwierdził, że zapisy te wskazują na postępujący stan otępienny. Stan otępienny jest chorobą mózgu, która, jak podkreślił biegły nie cofa, a jedynie może się pogłębiać. Biegły z uwagi na brak zapisów w dokumentacji medycznej nie był w stanie stwierdzić przyczyn rozpoznanego u powoda stanu, wskazując na podeszły wiek powoda, stwierdził jedynie że przyczyna ta może być wieloczynnikowa. Wskazał, że jedynie w przypadku nagłych zdarzeń jak np. udar mózgu, zapalenie mózgu, urazy czaszkowo-mózgowe otępienie może pojawić się nagle, czego w tym przypadku biegły nie stwierdził. Biegły zwrócił uwagę, że w dokumentacji medycznej brak jest jakiegokolwiek zapisu wskazującego na okres od kiedy stan otępienny u powoda istniał. Niewątpliwie stan ten występował w dniu, w którym wystawiane było zaświadczenie lekarskie. Biegły ostatecznie wycofał się ze swych kategorycznych stwierdzeń, że powód w okresie od 17 września 2014 roku znajdował się w stanie wyłączający świadome oraz swobodne powzięcie decyzji, wyrażenie woli i stwierdził, że powód w tym okresie znajdował się w takim stanie najprawdopodobniej.

W ocenie Sądu opinia biegłego jest pełna i jasna. Nie jest opinią kategoryczną, ale powyższe nie czyni jej opinią nieprzydatną. Dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego, który miałby w oparciu o ten sam materiał dowodowy, skąpą w zasadzie dokumentację medyczną wydać kolejną opinię, do czego sprowadzał się wniosek złożony przez

pełnomocnika powódki B. B. na rozprawie dnia 8 sierpnia 2017 roku, byłoby zbędne i jedynie prowadziłoby do nadmiernego przedłużenia postępowania. Wobec powyższego Sąd wnioszek ten oddalił.

Oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli jest nieważne (art. 82 k.c.). Ocena w przedmiocie istnienia stanu wyłączającego świadome powzięcie decyzji i wyrażenie woli musi być w świetle tego przepisu kategorię. Musi być zatem zdecydowane ustalenie, że zachodził lub nie zachodził stan wyłączający świadomość. Brak świadomości i swobody musi być zupełny, art. 82 k.c. bowiem wiąże przewidziane w nim skutki tylko z całkowitym wyłączeniem. Dlatego o żadnym stopniowaniu tego stanu nie może być mowy (wyrok SA w Białymstoku z dnia 24 lutego 2017 roku, I ACa 594/16)

Abstrahując od powyższego, nawet jeśli T. S. byłby w dniu 17 września 2014 roku w stanie wyłączającym świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, to powyższy stan nie przesądzałby o nieważności pełnomocnictwa udzielonego przez powoda. Zwrócić należy uwagę, że nawet osoba z zaburzeniami psychicznymi, nawet w stopniu wyłączającym trwale świadome i swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, która ma zdolność procesową, jeśli jest osobą pełnoletnią i nie jest ubezwłasnowolniona może udzielić pełnomocnictwa procesowego (uchwała SN z dnia 26 lutego 2015 roku, III CZP 102/14). Skuteczność czynności podejmowanej w ramach postępowania procesowego, a więc także udzielenia skuteczności pełnomocnictwa procesowego, jest uzależniona od dysponowania przez stronę zdolnością sądową oraz zdolnością procesową (art. 64 i 65 k.p.c.). Jej zdolność procesowa wypływa wprost z pełni zdolności do czynności prawnych (art. 65 § 1 k.p.c. w związku z art. 11 i 12 k.c.) (uchwała 7 sędziów SN z dnia 12 grudnia 1960 roku –zasada prawna - 1 CO 25/60, uchwała SN z dnia 29 września 1969 roku, (...)).

Sąd Najwyższy dopuszcza możliwość udzielenia pełnomocnictwa nawet przez ubezwłasnowolnionego, zamierzającego –na podstawie art. 560 § 1 k.p.c. -zaskarżyć postanowienie o ubezwłasnowolnieniu (wyrok SN z dnia 24 stycznia 1968 roku, ICR 631/67) Sąd ten stwierdził, że skoro ubezwłasnowolniony może samodzielnie zaskarżać to postanowienie, to tym bardziej może udzielić w tym celu pełnomocnictwa procesowego (postanowienie SN z dnia 1 października 1999 roku, II CKN 657/99). Tezę o dopuszczalności udzielenia pełnomocnictwa procesowego przez osobę z zaburzeniami psychicznymi wspiera także art. 90 k.p.c. rozumiany w piśmiennictwie i orzecznictwie w ten sposób, że przyczyną niemożności podpisania udzielonego pełnomocnictwa może być także niepełnosprawność psychiczna lub intelektualna, która uniemożliwia pisanie (wyrok SN z dnia 24 stycznia 1968 roku, I CR 631/67).

Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy, wskazać należy, że T. S. w chwili udzielenia pełnomocnictwa nie była osobą ubezwłasnowolnioną, a zatem miał zdolność procesową. Nadto, nie toczyło się w tym czasie postępowanie o ubezwłasnowolnienie wymienionego. Powyższe w ocenie Sądu oznacza, że T. S. mógł skutecznie udzielić pełnomocnictwa w niniejszej sprawie. Odmienna interpretacja prowadziłaby do wniosku, że osoba z zaburzeniami psychicznymi, która dokona niekorzystnej dla siebie czynności prawnej lub zamierza czynność tę odwołać nie ma praktycznej możliwości działania, gdyż nie może bowiem skutecznie ustanowić pełnomocnika i prowadzić postępowania.

Pozwana jako kolejny podniosła zarzut braku pisemnego oświadczenia o odwołaniu darowizny poprzedzającego złożenie pozwu. Zarzut ten jest chybiony, albowiem w aktach sprawy znajduje się oświadczenie powoda T. S. o odwołaniu darowizny opatrzone datą 7 listopada 2014 roku wraz z potwierdzeniem nadania przesyłki i jej odbioru (k. 13-14, 19)

Odwołanie darowizny następuje przez oświadczenie złożone obdarowanemu na piśmie (art. 900 k.c.). Złożenie takiego oświadczenia woli skutkuje upadkiem causa donandi, lecz nie unicestwieniem mocy samego prawa prawnorzeczonego skutku umowy darowizny. Dopiero po jego złożeniu następuje więc skutek o charakterze obligacyjnym w postaci przeniesienia przedmiotu darowizny powrotnie na darczyńcę, co powinno nastąpić w drodze umowy. W przeciwnym razie darczyńcy pozostaje droga powództwa o zobowiązanie obdarowanego do przeniesienia własności nieruchomości. W odwołaniu darowizny powinny być wskazane przyczyny odwołania tj. przytoczenie tego z jakim zachowaniem obdarowanego należy łączyć dopuszczenie się wobec darczyńcy rażącej niewdzięczności (art. 898 § 1 k.c.) i odwołanie

jest skuteczne jeżeli dotrze do obdarowanego (art. 61 k.c.). Dla skuteczności odwołania darowizny nie jest wymagane by oświadczenie w tym przedmiocie zawierało ściśle określoną treść i aby było zawarte w piśmie zawierającym jedynie to oświadczenie. Wystarczy jeśli jest ono zrozumiałe i w sposób jednoznaczny informuje darczyńcę, że dokonana darowiznę odwołuje i dlaczego. Darczyńca może dokonać skutecznego odwołania darowizny np. w pozwie skierowanym przeciwko obdarowanemu w samym pozwie o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu własności nieruchomości (wyrok SA w Katowicach z dnia 22 stycznia 2013 roku, I ACa 863/12, wyrok SA w Katowicach z dnia 22 stycznia 2013 roku, I ACa 863/12)

Pozew w niniejszej sprawie został złożony przez pełnomocnika powoda, któremu powód udzielił skutecznego pełnomocnictwa procesowego. W treści pozwu w sposób jednoznaczny wskazano na przyczyny odwołania darowizny, które tożsame są z tymi zawartymi w oświadczeniu o odwołaniu darowizny.

Pozwana słusznie zaś wskazywała, że T. S. jako darczyńca mógł dokonać odwołania darowizny jedynie w zakresie jego udziału w darowanej nieruchomości (wyrok SN z dnia 29 września 1969 roku, I CR 458/69)

T. S. wspólnie z żoną H. S. dokonali na rzecz pozwanej i jej męża darowizny nieruchomości objętej ich wspólnością ustawową. W sytuacji gdy następnie H. S. zmarła, to późniejsze odwołanie tej darowizny przez pozostałego przy życiu T. S. dotyczyć mogło jedynie jego udziału w darowanej nieruchomości. T. S. mógłby odwołać tę darowiznę w imieniu drugiego małżonka, ale jedynie przy założeniu, że jest on jedynym spadkobiercą tego małżonka (wyrok SN z dnia 29 września 1969 roku, I CR 458/69). W sytuacji gdy spadkobierców jest kilku – tak jak w niniejszej sprawie – dla skutecznego odwołania darowizny wymagane było złożenie oświadczenia przez wszystkich spadkobierców łącznie (wyrok SN z dnia 16 maja 2007 roku, III CSK 74/07), co w niniejszej sprawie nie miało miejsca.

Darczyńca może odwołać darowiznę, nawet już wykonaną, ale tylko wtedy jeżeli obdarowany dopuścił się względem niego rażącej niewdzięczności (art. 898 § 1 k.c.), przy czym darowizna nie może być odwołana po upływie roku od dnia, w którym uprawniony dowiedział się o niewdzięczności obdarowanego (art. 899 § 3 k.c.). Celem tego ostatniego przepisu adresowanego do darczyńcy jest wskazania mu do kiedy, licząc od dnia dowiedzenia się o niewdzięczności obdarowanego, może zareagować na jego niewłaściwe zachowanie w sposób prowadzący do utraty przedmiotu darowizny. Z woli ustawodawcy jest to dany darczyńcy czas na refleksję i na uzewnętrznienie przez niego woli pozbawienia drugiej strony darowanego jej prawa. Darowiznę należy zaś uznać za odwołaną, jeśli wystąpią przesłanki faktyczne rażącej niewdzięczności i o ile darczyńca w okresie nieprzekraczającym roku od powzięcia wiedzy o tej niewdzięczności w sposób stanowczy wyrazi na piśmie, skierowaną do obdarowanego wole odwołania darowizny. Dla skuteczności odwołania darowizny nie ma zaś znaczenia moment kiedy oświadczenie darczyńcy dotarło do obdarowanego. (wyrok SA w Gdańsku z dnia 20 czerwca 2017 roku, I ACa 761/15). Przyczyny odwołania darowizny nie mogą stanowić te zachowania obdarowanych, o których darczyńca dowiedział się wcześniej niż na rok przed złożeniem oświadczenia o odwołaniu darowizny. Każdy wypadek nagannego zachowania się obdarowanego, który może być traktowany jako rażąca niewdzięczność daje podstawę do odwołania darowizny i każda z osobna podlega osobnemu, jak stwierdził Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 23 kwietnia 2014 roku (I ACa 18/14), „przedawnieniu z art. 899 § 3 k.c.”

Skuteczność odwołania darowizny dokonywana jest według stanu z daty złożenia oświadczenia w tym przedmiocie. Badaniu zatem podlega czy w momencie złożenia tego oświadczenia istniały przesłanki przewidziane w art. 898 § 1 k.c. Wyrok uwzględniający powództwo ma charakter wyłącznie deklaratoryjny i jest wynikiem uznania, że fakty przywołane w oświadczeniu o jej odwołaniu spowodowały, że odwołanie darowizny było skuteczne (wyrok SN z dnia 14 grudnia 2011 roku, sygn. akt III CSK 260/11, wyrok SA w Poznaniu z dnia 4 lipca 2013 roku, sygn. akt I ACa 571/13). Odwołanie darowizny nie następuje więc w drodze orzeczenia sądu o charakterze prawo kształtującym (jak np. rozwiązanie darowizny w okolicznościach opisanych w art. 901 k.c.), lecz przez oświadczenie złożone obdarowanemu na piśmie (art. 900 k.c.). Jak wyżej wskazano, dopiero po złożeniu takiego oświadczenia, wywołującego skutek obligacyjny, lub równocześnie z tym oświadczeniem, darczyńca może wystąpić z powództwem o zwrot przedmiotu darowizny (złożenie oświadczenia woli) i w sprawie zainicjowanej takim właśnie powództwem, stosownie do zarzutu obdarowanego, możliwe jest poddanie ocenie skuteczności odwołania darowizny pod kątem spełnienia przesłanek

określonych w art. 898 k.c. art. 899 k.c. Tym samym z uwagi na jej skuteczne odwołanie z powodu rażącej niewdzięczności obdarowanego, sąd, z natury rzeczy ogranicza się do badania, czy zaszły okoliczności, wskazane przez darczyńcę w oświadczeniu, o jakim mowa w przepisie art. 900 k.c. (wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 16 stycznia 2013 roku, sygn. akt I ACa 1111/12). Stąd też przedmiotem oceny Sądu w niniejszej sprawie były jedynie okoliczności zaistniałe w okresie roku do dnia 7 listopada 2014 roku, wyłącznie w granicach podstaw wyznaczonych oświadczeniem o odwołaniu darowizny.

Darowizna, co oczywiste wytwarza stosunek etyczny między darczyńcą a obdarowanym wyróżniający się moralnym obowiązkiem wdzięczności i pogwałcenie tego obowiązku przez dopuszczenie się ciężkich uchybień opatrzone jest sankcją prawną przewidzianą w art. 898 § 1 k.c. Strona powodowa nie wskazywała na żadne działania pozwanej w stosunku do T. S., które stanowić mogłyby przejaw rażącej niewdzięczności, wskazywała zaś na zaniechania z jej strony przejawiające się brakiem zainteresowania losem powoda, jego stanem zdrowia, brakiem jakiegokolwiek kontaktu z powodem.

W sytuacji gdy naganne zachowanie przybierać ma postać ciągłego zaniechania to roczny termin przewidziany w przepisie art. 899 § 3 k.c. zostaje zachowany jeśli nie upłynął rok od chwili kiedy stan rażąco niewdzięcznego zachowania ustał, przy czym taką kwalifikowaną postać niewdzięczności ma dopiero takie zachowanie się obdarowanego, które w świetle istniejących reguł moralnych i prawnych świadczy nie tylko o niewdzięczności, ale również o kwalifikowanych jej stopniu (wyrok SA w Łodzi z dnia 18 maja 2017 roku, I ACa 1486/16).

Pod pojęcie rażącej niewdzięczności nie podpada każdy przejaw zachowania obdarowanego, który jest odbierany przez darczyńcę jako mu niechętny, a nawet wrogi. O rażącej niewdzięczności świadczy tylko takie zachowanie obdarowanego polegające na działaniu lub zaniechaniu skierowanym bezpośrednio lub nawet pośrednio przeciwko darczyńcy, które oceniając rzecz rozsądnie musi być uznane za wysoce niewłaściwe i krzywdzące darczyńcę. Wchodzi tutaj w grę przede wszystkim popełnienie przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub czci albo przeciwko majątkowi darczyńcy oraz o naruszenie przez obdarowanego spoczywających na nim obowiązków wynikających ze stosunków osobistych, w tym również rodzinnych, łączących go z darczyńcą, oraz obowiązku wdzięczności (wyrok SN z 7 maja 2003 roku, IV CKN 115/01). Rażącą niewdzięczność musi cechować znaczne nasilenie złej woli skierowanej na wyrządzenie darczyńcy krzywdy czy szkody majątkowej. Czynami o rażącej niewdzięczności są więc również: odmówienie pomocy w chorobie, odmowa pomocy osobom starszym, rozpowszechnianie uwłaczających informacji o darczyńcy, pobicia czy ciężkie znieważenia. Znamion rażącej niewdzięczności nie wyczerpują z reguły czyny nieumyślne obdarowanego, a także drobne czyny nawet umyślne, ale nie wykraczające w określonych środowiskach poza zwykłe konflikty rodzinne (wyrok SN z 7 maja 1997 roku, I CKN 117/97, wyrok SA w Szczecinie z dnia 23 marca 2017 roku, I ACa 955/16, wyrok SA w Białymstoku z dnia 16 stycznia 2014 roku, I ACa 646/13) Podkreślić należy, że nie każdy objaw zachowania sprzecznego z wolą darczyńcy uzasadnia twierdzenie o dopuszczeniu się przez obdarowanego rażącej niewdzięczności (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28 czerwca 2013 r., sygn. akt I ACa 221/13)

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy trudno uznać jako rażącą niewdzięczność pozwanej fakt, że ani razu nie odwiedziła ona powoda, gdy ten mieszkał u swej córki B. B. w O., nie kontaktowała się z nim telefonicznie, listownie, za pośrednictwem osób trzecich. Taki stan rzeczy nie był przez pozwaną kwestionowany. Takie zachowanie w ocenie Sądu, jest niewątpliwie niewłaściwe w relacjach rodzinnych, ale nie może być oceniane jako rażąca niewdzięczność.

Strona powodowa nie wykazała przesłanek stosowania art. 898 § 1 k.c. w postaci rażącej niewdzięczności pozwanej względem T. S., a obowiązki dowodowe w tym zakresie spoczywały natomiast zgodnie z treścią art. 6 k.c. na powódce.

Wobec powyższego Sąd na podstawie art. 898 § 1 i 3 k.c. powództwo E. S., Z. S., C. R. (1) i B. B. oddalił.

Sąd na podstawie art. 355 § 1 k.p.c. umorzył postępowanie w części dotyczącej powództwa L. S., albowiem wydanie orzeczenia w tym zakresie było niedopuszczalne, gdyż wymieniony w sprawie niniejszej występował w charakterze

pozwanego, a jedynie z uwagi na śmierć powoda w toku postępowania jako jego następcą prawny występował po stronie powodowej.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 105 § 1 k.p.c. Na koszty te składały się: wynagrodzenie pełnomocnika pozwanej w wysokości 2.400 złotych (§ 21 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz.U. poz. 1800 ze zm., § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, j.t. Dz.U. 2013, poz. 461 ze zm.) oraz opłata skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 złotych.

Sąd zgodnie z przepisem art. 98 § 1 k.p.c. i art. 105 § 1 k.p.c. w zw. z art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (j.t. Dz.U. 2016r., poz. 623 ze zm.) orzekł w przedmiocie kosztów sądowych nieuiszczonych przez stronę powodową. Koszty sądowe stanowiły: opłata od pozwu w wysokości 2.500 złotych, której powodowie nie uiszcili oraz wydatki w postaci przyznanych świadczenie E. L. zwrotu kosztów podróży oraz utraconego w związku ze stawiennictwem w Sądzie zarobku – 249,47 złotych.